

Solima i Donjim Krajima¹ te Đakovom i njegovom okolicom sve do Save u vukovskoj županiji. Kako su bogomili dobrza opet stali biskupov položaj ugrožavati, prenese Poža svoje sjelo iz Broda u Đakovo, koje tako postade redovito središte bosanske crkve (između 1242. i 1252.). Ali pored bosanskih crkvenih prilika zanimao se herceg Koloman i hrvatskima. Budući da je spljetska nadbiskupija u posljednje doba veoma osiromašila, zamisli herceg (oko 1240.) u sporazumu sa spljetskim nadbiskupom Guncelom sjediniti je sa zagrebačkom biskupijom, dakle ovu iskinuti iz kaločke nadbiskupske jurisdikcije i povratiti stanje, kakovo je bilo u Hrvatskoj u XI. vijeku prije osnutka zagrebačke biskupije.² No do toga nije došlo, jedno što se papa Grgur IX. skanjivao da odmah riješi ovo pitanje, a drugo, što su oko toga vremena zaprijetili u Ugarskoj i Hrvatskoj Tataři.

Tatarska najezda. Početkom XIII. vijeka ujedini mongolski glavar Temudžin razna plemena na sjeveru današnje Kine i prozvavši se Džingis-kanom, to jest „najmoćnijim kanom“, pokori doskora Kinu, srednju Aziju i Perziju. Neke su njegove čete upale i u istočnu Evropu, gdje su (oko 1224.) potukle na rijeci Kalki, nedaleko od Azovskoga mora, sjedinjene Kumane i Ruse. Po smrti Džingiskanovoj (1227) naslijedi ga kao vrhovni kan Tatarâ sin Ogotaj, dok je u evropskom istoku preuzeo vlast s težnjom, da proširi osvajanja prema zapadu, Ogotajev nećak Batukân, a pomagao mu je rođak Kadân. Pred Tatarima uzmakne potom jedan dio Kumana (40.000 vojnika) s kanom svojim Kutenom (zapravo Kötöny) dalje na zapad i zamoli (1239) kralja Belu, da ih primi u Ugarsku, što on i učini, kad su obećali, da će se pokrstiti. Saznavši Tataři za to, traže od Bele, da im vrati „podanike“ Kumane, a kad kralj toga ne htjede učiniti, odluče da će provaliti u Ugarsku. Ovdje se općenito omaljivala tatarska opasnost, pače na zboru ugarskoga plemstva, što se sastao u februaru 1241. u Budimu, digoše svi prisutni razne tužbe

¹ Ovi su krajevi, naročito Usora, nekoć bili dijelovi panonske Hrvatske, dok su „Donji Kraji“ bili dio Hrvatske. Pod Bosnu došli su djelomično tek u doba Borča ili Kulina bana.

² Ova osobito znatna činjenica, koja dokazuje, da je tada bila u Spljetu još živa svijest o nekadanjem prostiranju spljetske nadbiskupije do Zagreba, zajamčena nam je pismom pape Grğura IX. od 6. juna 1240. u registru (vidi Smičiklas, Cod. dipl. IV., 114—15). Nadbiskup Guncel (= Gönczöl) bio je rodom Mađžar od plemena Kân.